

▲ De vrouw is niet alleen gevangene van de mannen in de familie maar ook van haar moeder en schoonmoeder.

EEN GOEDE BRUID VERZORGT HAAR HELE SCHOONFAMILIE

Een persoonlijke ervaring met dynamiek van culturen

Al jaren woedt er zowel maatschappelijk als politiek een debat over de invulling van het begrip cultuur.

Volgens sommigen is het een statisch begrip dat onveranderlijk en dwingend het gedrag van mensen bepaalt.

Anderen gaan uit van de dynamiek van culturen. De discussie speelde zich tot nu toe vooral af op theoretisch niveau. Dit artikel belicht de praktijk en laat zien hoe eeuwenoude tradities in een oogwenk overboord

worden gezet.

NAJLA WASSIE

In het Afghanistan van mijn jeugd heerste een zichtbare tweedeling tussen mannen en vrouwen. De man was kostwinner en het belangrijkste lid van het gezin. Als die autoriteit controleerde hij als vanzelfsprekend alle vrouwelijke familieleden. De Afgaanse vrouwen hebben eeuwenlang een moeilijke strijd moeten voeren voor het verkrijgen van het recht op zelfbeschikking. Er zijn successen te onderkennen, maar in het algemeen geldt een onophoudelijk gevecht tegen terugkerende ongelijkheid. De sharia (islamitische wetgeving) die recentelijk in het Afgaanse parlement is aangenomen weerspiegelt deze strijd.

In Afghanistan is de vrouw vaak niet alleen de gevangene van de mannen in de familie, maar ook van haar moeder en schoonmoeder. Een Afgaanse vrouw beschrijft haar leven als volgt: 'Als jong meisje ben je eigendom van je moeder, broer en vader. Als je gaat trouwen ben je eigendom van je man en schoonmoeder.' Volgens het culturele patroon moeten meisjes goed kunnen verzorgen en de huishouding doen. Een 'goede bruid' verzorgt niet alleen haar man maar de hele schoonfamilie. Dit betekent onder andere: ontbijt klaar zetten, wassen, strijken en koken. Ook de verzorging of langdurige verpleging van oudere leden van haar schoonfamilie behoort tot haar taken. De zelfde vrouw vertelt:

'Toen mijn schoonmoeder naar mijn ouders kwam om mijn hand te vragen voor haar zoon, keek mijn schoonmoeder eerst onder het tapijt (in onze woonkamer) om te inspecteren of het daaronder schoon was. Zij wilde weten of ik een grondige schoonmaakster was en dus ook onder het tapijt schoonmaakte.'

VERANDERINGEN

Na de Russische invasie in Afghanistan ontvluchtten grote groepen Afghanen hun land. Velen vonden hun weg naar Europa, of vestigden zich in de Verenigde Staten, Canada en Australië. Net zoals bij veel Afghanen, leeft mijn familie in verschillende werelddelen. Elk jaar reis ik naar Canada en Amerika om mijn moeder, broer, zus en de rest van de familie te zien.

Verrassend zijn de veranderingen die ik tegenkom in de verhoudingen binnen mijn familie. Traditionele ideeën over rolpatronen tussen mannen en vrouwen zijn volledig weggevaagd. Werken en opnieuw een leven opbouwen zijn de waarden die op ieders lippen liggen: zowel bij mannen als bij vrouwen. Geen woord meer over het huishouden en de taken die een schoondochter binnenshuis hoort te vervullen. Met het eigen inkomen, groeide ook de zelfstandigheid van vrouwen.

Omdat ik wilde weten of deze veranderingen alleen golden binnen mijn familie of ook daarbuiten, voerde ik een steekproef uit binnen 12 Afgaanse families in de Verenigde Staten. Ik benaderde de cultuurdragers bij uitstek, de oudere vrouwen, en ondervroeg hen over de verhoudingen binnen het hedendaagse Amerikaans-Afgaanse gezin.

EEN EIGEN HUIS

Ten eerste kwam ik erachter dat bijna geen enkel paar meer inwoont bij de familie van de man, zoals vroeger gebruikelijk was. Een eigen huis bezitten is tot norm verheven, het biedt status. Twee schoonmoeders van jonge vrouwen vertellen:

'Mijn schoondochter werkt en zij studeert. Iedereen zorgt hier voor zichzelf. Wij kunnen niet van onze kinderen verwachten dat ze voor ons zorgen, zij hebben het al moeilijk genoeg.'

'Ik heb altijd heel veel voor mijn schoonouders gedaan maar ze hebben mij nooit gewaardeerd. Hoewel ik het moeilijk vind dat ik nooit hulp krijg van mijn schoondochter, ben ik toch blij dat ze niet hetzelfde doet als ik. Het werk dat zij doet wordt gewaardeerd en is zichtbaar.'

Met de acceptatie van het buitenhuis werken van de schoondochters, is het ook geaccepteerd dat de zonen meehelpen in de huishouding.

'Ik vind het normaal dat mijn zoon meehelpt in huis en met de kinderen. Zijn vrouw heeft een drukke baan. Mijn zoon en zijn vrouw doen alles samen.'

Ook over de rechten van vrouwen in de vs zijn de ondervraagde vrouwen positief.

'Als vrouw heb je hier veel rechten. Als het tussen mijn zoon en zijn vrouw niet goed gaat, heeft zij ook recht op een deel van het huis. Logisch, ze hebben er samen hard voor gewerkt.'

Mijn steekproef laat niet alleen zien dat de dynamische kijk op cultuur de juiste is, maar ook dat culturele veranderingen heel snel kunnen gaan. Binnen één generatie kunnen diepgewortelde en van generatie op generatie overgedragen denkbeelden over de verhouding tussen mannen en vrouwen grondig veranderen. Deze verandering is bovendien niet voorbehouden aan de jongere generatie, maar wordt gedeeld door de oudere generatie en wel in het bijzonder door de oudere vrouwen, de moeders en de schoonmoeders.

NEDERLAND

In Nederland wonen veel Afghanen met een gelijke culturele achtergrond. Ook bij hen zie ik veranderingen in rolpatronen binnen het gezin. Tegelijkertijd valt mij op dat binnen de Afgaanse gezinnen in Nederland het tempo van verandering sterk varieert. Dat kan tot grote spanningen leiden. De Pharos-advieslijn wordt regelmatig geconsulteerd over dreigende situaties van huiselijk of eergeerlateerd geweld binnen Afgaanse families.

Maar er is reden voor optimisme. Grote aantallen Afgaanse vrouwen in Nederland bezoeken hogescholen of universiteiten en brengen daarmee hun eigen veranderingsproces op gang richting economische onafhankelijkheid. De tijd dat schoonmoeders onder het tapijt keken om hun toekomstige schoondochter te wegen lijkt onder de Afghanen in de diaspora voorbij. ●

Najla Wassie is adviseur en trainer bij Pharos.

De literatuur en de theoretische achtergrond waarop dit artikel is gebaseerd zijn op te vragen bij de redactie.

FOTO: STEFFEN DIEMER/HH